

วันที่รับบทความ : 28/04/2566

วันแก้ไขบทความ : 24/05/2566

วันตอบรับบทความ : 25/05/2566

วารสารสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Journal of Allied Health Sciences Suan Sunandha Rajabhat University

ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคเมลิออยโดสิสในชาวนา ตำบลคำขวาง อำเภอรินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

สิริสุดา วงษ์ใหญ่

อาจารย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดอุบลราชธานี

E-mail: Sirisuda@scphub.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรม การป้องกันโรคเมลิออยโดสิสในชาวนาที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเมลิออยโดสิสในตำบลคำขวาง อำเภอรินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวนาที่ทำการปลูกข้าวที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคเมลิออยโดสิสสูง ในตำบลคำขวาง อำเภอรินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการคัดเลือกโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ แบบ Cluster sampling จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยภาพรวม อยู่ในระดับต่ำถึง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ มีความรอบรู้อยู่ใน ระดับไม่เพียงพอ และในด้านของพฤติกรรมการป้องกันโรคเมลิออยโดสิส พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรมีพฤติกรรม ป้องกันตัวเองอยู่ในระดับสูง แต่ยังมีกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม คือ เมื่อชาวนามีบาดแผล จะไม่หลีกเลี่ยงการทำการเกษตรจนกว่าแผลจะหายเป็นปกติ

คำสำคัญ : โรคเมลิออยโดสิส, ความรอบรู้ด้านสุขภาพ, ชาวนา

วารสารสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Journal of Allied Health Sciences Suan Sunandha Rajabhat University

Health Literacy on Melioidosis and Prevention Behavior of Farmer in Kham Kwang Sub-district, Warin Chamrap District, Ubon Ratchathani Province

Sirisuda Wongyai

Instructor at Sirindhorn College of Public Health, Ubon Ratchathani

E-mail: Sirisuda@scphub.ac.th

ABSTRACT

This survey research aimed to study the level of health literacy and melioidosis prevention behaviors among farmers at risk of melioidosis in Kham Kwang sub-district, Warin Chamrap district, Ubon Ratchathani province. The 70 samples were agriculturists who grow rice. The research tools were interview forms. Statistics used for data analysis were descriptive statistics including percentage, mean, median, interquartile range and standard deviation. The study found that most of the samples had a level of overall health literacy scores at a moderate level. When separated by aspect, there was a low level of media and information literacy skills and preventive behavior of melioidosis was at a high level. However, it was also found that the sample group exhibited inappropriate behavior, that is, when farmers had a wound, they would not avoid farming until the wound had healed.

Keywords: Melioidosis, Health literacy, Farmer

บทนำ

โรคเมลิออยโดสิสเป็นโรคที่พบระบาดมากที่สุดในพื้นที่เขตร้อน (Tropical areas) เกิดจากเชื้อแบคทีเรียแกรมลบชูลโดมาเลีย (Burkholderia pseudomallei) ที่อาศัยในดินและน้ำ ซึ่งอาชีพชาวนาปลูกข้าวเป็นกลุ่มเสี่ยงที่สุดในการติดเชื้อเนื่องจากการสัมผัสดินและน้ำที่อาจมีการปนเปื้อนของเชื้อบ่อที่สุด¹ จากอุบัติการณ์ของโรคเมลิออยโดสิสพบว่าประชากรทั่วโลกเสียชีวิตจากโรคเมลิออยโดสิสมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ² ผู้ที่ได้รับเชื้อจะแสดงอาการไม่แน่ชัด จะมีอาการและอาการแสดงตามตำแหน่งที่มีการติดเชื้อ เช่น ในผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อเมลิออยโดสิสในปอด จะมีอาการไอ แน่นหน้าอก มีไข้ ผู้ป่วยที่มีการติดเชื้อเมลิออยโดสิสในกระแสเลือดจะมีอาการไข้ ปวดตามข้อ หายใจหอบเหนื่อย เป็นต้น ในรายที่มีการติดเชื้อในกระแสเลือดเฉียบพลันมักเสียชีวิตภายใน 1-3 วันหลังเข้ารับการรักษา³ จากการรายงานข้อมูลการเฝ้าระวังโรคเมลิออยโดสิสของสำนักโรคระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข พบอัตราป่วยสูงสุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อัตราป่วย 2.71 ต่อประชากรแสนคน⁴ และในปี พ.ศ. 2564 ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 1 พฤศจิกายน 2564 พบผู้ป่วย 1,955 ราย เสียชีวิต 3 ราย กลุ่มอายุที่พบผู้ป่วยมากที่สุด คือ อายุ 55-64 ปี ซึ่งพบอัตราป่วยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงที่สุด โดยเฉพาะจังหวัดมุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี ยโสธร และศรีสะเกษ ตามลำดับ และเมื่อปี พ.ศ. 2560 พบผู้ป่วยโรคเมลิออยโดสิส จำนวน 3,429 ราย อัตราป่วย 5.21 ต่อแสนประชากร และเสียชีวิต 223 ราย อัตรา

ป่วยตาย ร้อยละ 6.78 โดยจากรายงานพบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีผู้เสียชีวิตจากโรคนี้ 63 ราย โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพชาวนาปลูกข้าวมากที่สุด⁵ ดังนั้นการศึกษาถึงความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรม การป้องกันโรคเมลิออยโดสิสในชาวนาดังกล่าวจึงมีความสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยในการหามาตรการป้องกันและเฝ้าระวังโรคเบื้องต้นในชุมชนและเปนครุฑให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านสุขภาพ และพฤติกรรม การป้องกันโรคเมลิออยโดสิสในชาวนาที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเมลิออยโดสิสในตำบลคำขวาง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาในกลุ่มชาวนาที่มีการทำนาทั้งนาปีและนาปรัง ตำบลคำขวาง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีหน้าที่ปลูกข้าว เพาะกล้าข้าว ดำนา ดูแลข้าว และเก็บเกี่ยวข้าวที่มีอายุระหว่าง 20 -59 ปีบริบูรณ์ ทั้งหมด 70 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลคำขวาง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และมีรายชื่อชาวนาจากข้อมูลบัญชีรายชื่อสมาชิกกลุ่มชาวนาที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงาน อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะเวลา นานกว่า 1 ปี โดย การศึกษารั้งนี้มีระยะเวลาศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูล ระหว่างเดือนมกราคม – กันยายน 2564

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ปัจจัยส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- สถานภาพ
- โรคประจำตัว
- ประวัติของคนในครอบครัวป่วยด้วยโรคเมลิออยโดสิส
- รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
- ในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา เคยได้รับข้อมูลความรู้ทางสุขภาพเกี่ยวกับเรื่องโรคเมลิออยโดสิส หรือพฤติกรรมการป้องกันตัวจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้อง

2. ความสามารถในการอ่านศัพท์ทางการแพทย์

3. ความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิส

- ทักษะการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ
- ทักษะความรู้ ความเข้าใจ
- ทักษะการสื่อสาร
- ทักษะการจัดการเงื่อนไขทางสุขภาพของตนเอง
- ทักษะการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง
- ทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ

4. พฤติกรรมการป้องกันตัวจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้อง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ชาวนาที่ทำอาชีพทำนาปลูกข้าวเพียงอาชีพเดียวเท่านั้น ในตำบล

คำขวาง อำเภอรินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานีที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคเมลิออยโดสิส จำนวน 1,478 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการคำนวณหาขนาดของตัวอย่างของงานวิจัยเชิงสำรวจหรือการวิจัยเชิงพรรณนาในประชากรที่มีขนาดจำกัด โดยใช้สูตรของ Ferguson GA., Takane Y.⁶

$$n = \frac{Z^2 p(1-p)N_p}{d^2(N_p - 1) + Z^2 p(1-p)}$$

N_p คือ ขนาดของประชากร

p คือ โอกาสของการเกิดผลลัพธ์ที่สำคัญ มีค่าเท่ากับ 0.5

Z คือ ค่าความเชื่อมั่นที่กำหนด

เมื่อทำการคำนวณแล้วได้จำนวนขนาดตัวอย่างทั้งหมด 70 คน โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์แบบ Cluster sampling หมู่บ้านภายในตำบลคำขวางทั้งหมด 2 หมู่บ้านจาก 5 หมู่บ้าน ที่ทำการปลูกข้าวและมีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคเมลิออยโดสิสสูง เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่มีอาชีพหลักคือทำนา ปลูกข้าว และผู้ป่วยโรคเมลิออยโดสิสภายในหมู่บ้าน หลังจากนั้นได้ทำการจับฉลากคัดเลือกรายชื่อกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านละเท่าๆ กัน ได้หมู่บ้านละ 35 คน โดยกำหนดเกณฑ์คัดเข้า คือ

- 1) ชาวนาอาชีพเดียวเท่านั้นที่มีอายุระหว่าง 20 - 59 ปีบริบูรณ์ อาศัยอยู่ในเขตตำบลคำขวาง อำเภอรินคำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะเวลานานมากกว่า 1 ปี
- 2) มีโอกาสเสี่ยงสูงต่อการป่วยเป็นโรคเมลิออยโดสิส
- 3) สามารถอ่านออกเขียนได้

และเกณฑ์คัดออก คือ

- 1) บุคคลที่ป่วยหรือเคยป่วยด้วยโรคเมลิออยโดสิส
- 2) ไม่สะดวกเข้าร่วมการวิจัยจนเสร็จสิ้นโครงการวิจัย เนื่องจากเป็นสิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล จำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความสามารถในการอ่าน จำนวน 42 ข้อ พัฒนามาจากแบบประเมินความสามารถในการอ่านศัพท์พื้นฐานทางการแพทย์ (MART) ของ Hanson-Divers, 1997

ส่วนที่ 3 แบบวัดความรู้เรื่องโรคเมลิออยโดสิส ซึ่งเป็นแบบวัดความรู้ที่ประยุกต์มาจากแบบประเมินความรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพตาม 3อ.2ส.ของประชาชนที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป ฉบับปรับปรุงปี 2561 ของกองสุศึกษากระทรวงสาธารณสุข⁷ มีทั้งหมดจำนวน 6 ด้าน ดังนี้

- 1) ทักษะการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ
- 2) ทักษะความรู้ ความเข้าใจ
- 3) ทักษะการสื่อสาร
- 4) ทักษะการจัดการเงื่อนไขทางสุขภาพของตนเอง
- 5) ทักษะการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง
- 6) ทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการป้องกันโรคเมลิออยโดสิส จำนวน 6 ข้อ โดยลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ คือ ปฏิบัติประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติเป็นบางครั้ง และไม่เคยปฏิบัติเลย โดยมีลักษณะคำถามทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

การตรวจสอบเครื่องมือ

นำแบบสัมภาษณ์ความรู้ด้านสุขภาพในการป้องกันโรคเมลิออยโดสิสในชาวนาที่ได้ปรับปรุงเนื้อหาที่ใช้ให้เหมาะสม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้องในการใช้ภาษา ความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์และเมื่อผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า IOC ในแบบสัมภาษณ์แต่ละข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา หลังจาก

นั้นนำเครื่องมือที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง ไปตรวจสอบหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient แบบสัมภาษณ์ทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.79 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ จึงนำแบบสอบถามนั้นไป เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การพิทักษ์สิทธิ์

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคามแล้วและอนุมัติในด้านจริยธรรมให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องข้างต้นได้บนพื้นฐานของโครงร่างงานวิจัยที่คณะกรรมการได้รับและพิจารณา วันที่รับรอง 19 พฤษภาคม 2564 เลขที่การรับรอง 158-075/2564

การรวบรวมข้อมูล

ภายหลังการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์และการดำเนินการวิจัยแล้วผู้วิจัยจึงดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ทำหนังสือต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 2) จากนั้นนำหนังสือจากคณะกรรมการสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคำขวาง เพื่อชี้แจง

วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัยและขออนุญาต
ดำเนินการวิจัย

3) เมื่อได้รับการอนุญาต ให้เจ้าหน้าที่ที่
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรืออาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คัดเลือกกลุ่ม
ตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด พร้อมทั้ง
ทำหนังสือเชิญ

4) ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัย
และกลุ่มตัวอย่าง และผู้วิจัยดำเนินการให้กลุ่ม
ตัวอย่างลงนามเข้าร่วมการวิจัยในหนังสือยินยอม
ด้วยความสมัครใจ

5) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์
ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งใช้เวลาประมาณ
คนละ 30-45 นาที หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย
ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลและเก็บ
ข้อมูลเพิ่มเติมที่ข้อมูลไม่ครบถ้วนและนำไป
วิเคราะห์ทางสถิติตามขั้นตอนที่วางแผนไว้

6) การเก็บรักษาข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูล
ที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างจะถูกจัดเก็บไว้ในตู้เก็บเอกสาร
ที่มีการล็อกแน่นหนาด้วยกุญแจ ผู้ที่สามารถเข้าถึง
ข้อมูลได้มีเพียงคนเดียว คือ ผู้วิจัยเท่านั้น และหลัง
การวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ข้อมูลจะถูก
เก็บไว้เป็นระยะเวลา 1 ปี หลังจากนั้นจะทำการ
ทำลายเอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้สถิติ
เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับการ
วิเคราะห์ข้อมูล นำเสนอด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

ค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน จะประมวลข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS

ผลการวิจัย

จากการศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพ
และพฤติกรรมการป้องกันโรคเมลิออยโดสิสใน
ชาวนา ตำบลคำขวาง อำเภอดอนตาล จังหวัด
อุบลราชธานี ได้ผลการวิจัยดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็น
ชาวนา จำนวน 70 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง
คิดเป็นร้อยละ 55.70 ค่าเฉลี่ยอายุเท่ากับ 45.19 ปี
(S.D. = 7.975) ระดับการศึกษาอยู่ที่ระดับ
ประถมศึกษา ร้อยละ 84.10 สถานภาพสมรส
คิดเป็นร้อยละ 84.10 มีค่ามัธยฐานของรายได้ของ
ครอบครัวต่อเดือนอยู่ที่ 4,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่
มีโรคประจำตัวคิดเป็นร้อยละ 30.00 โดยโรคประจำตัวที่
พบมากที่สุดคือโรคเบาหวาน คิดเป็นร้อยละ 21.40
ส่วนใหญ่มิเคยมีใครในครอบครัวป่วยด้วยโรค
เมลิออยโดสิส ร้อยละ 81.40 ภายในระยะเวลา 6
เดือนที่ผ่านมาส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับข้อมูลความรู้ทาง
สุขภาพเกี่ยวกับเรื่องโรคเมลิออยโดสิสหรือพฤติกรรม
การป้องกันตัวจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้อง คิดเป็น
ร้อยละ 78.60 โดยหากในระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา
ส่วนใหญ่เคยได้รับข้อมูลความรู้ทางสุขภาพส่วน
ใหญ่ได้รับจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข คิดเป็นร้อยละ
11.40 รวมอีกทั้งกลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการ
อ่านศัพท์ทางการแพทย์อยู่ในระดับขั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 6 ขึ้นไป โดยค่าเฉลี่ยคะแนนเท่ากับ 40.16

ความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรค
เมลิออยโดสิส พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้
ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิสที่เพียงพอมาก
ที่สุดในทักษะความรู้ความเข้าใจ คิดเป็นร้อยละ 71.40
และความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิส
ที่ไม่เพียงพอมากที่สุด คือ ด้านทักษะการรู้เท่าทันสื่อ
และสารสนเทศ ถึงร้อยละ 50.00

ในส่วนภาพรวมความรอบรู้ด้านสุขภาพ
เกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิส พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่ม
ตัวอย่างมีระดับความรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรค
เมลิออยโดสิสอยู่ในระดับก้ำกึ่ง คิดเป็นร้อยละ 77.10
แต่จากผลการศึกษพบว่ายังคงมีกลุ่มตัวอย่าง
มีระดับความรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิส
อยู่ในระดับไม่เพียงพออยู่ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ และระดับความรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิส (n=70)

ความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับ โรคเมลิออยโดสิส	เพียงพอ (ร้อยละ)	ก้ำกึ่ง (ร้อยละ)	ไม่เพียงพอ (ร้อยละ)	S.D.	Mean
ทักษะการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ	26 (37.10)	35 (50.00)	9 (12.90)	0.67	2.24
ทักษะความรู้ ความเข้าใจ	50 (71.40)	19 (27.10)	1 (1.40)	0.49	2.70
ทักษะการสื่อสาร	45 (64.30)	24 (34.30)	1 (1.40)	0.52	2.63
ทักษะการจัดการเงื่อนไขทางสุขภาพของตนเอง	33 (47.10)	27 (38.60)	10 (14.30)	0.72	2.33
ทักษะการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้อง	47 (67.10)	17 (24.30)	6 (8.60)	0.65	2.59
ทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ	21 (30.00)	14 (20.00)	35 (50.00)	0.89	1.88
ภาพรวมความรอบรู้ด้านสุขภาพ เกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิส	15 (21.40)	54 (77.10)	1 (1.40)	2.44	14.20

พฤติกรรมการป้องกันตัวเองจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้องของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันตัวเองที่บ่อยครั้ง ได้แก่ พฤติกรรมการสวมอุปกรณ์ป้องกันตัวเองก่อนทำการเกษตร พฤติกรรมอาบน้ำหลังจากทำเกษตรทันที พฤติกรรมดื่มน้ำสะอาดที่ผ่านการต้มสุก และ พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงการทำการเกษตรในกรณีที่มีบาดแผลจนกว่าแผลจะหายเป็นปกติ โดยพฤติกรรม

การสวมอุปกรณ์ป้องกันตัวเองก่อนทำการเกษตร ส่วนใหญ่ที่เกษตรกรปฏิบัติบ่อยครั้ง คือ พฤติกรรม การสวมรองเท้าบูท พฤติกรรมการสวมถุงมือ และ พฤติกรรมการสวมหน้ากากป้องกัน คิดเป็นร้อยละ 70.00, 52.90 และ 47.10 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่เคยหลีกเลี่ยง การทำการเกษตรในกรณีที่มีบาดแผลจนกว่าแผล จะหายเป็นปกติ คิดเป็นร้อยละ 5.70 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมการป้องกันตัวจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้อง (n=70)

พฤติกรรมการป้องกันตัว จากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้อง	ปฏิบัติ ประจำ (ร้อยละ)	ปฏิบัติ บ่อยครั้ง (ร้อยละ)	ปฏิบัติ นานครั้ง (ร้อยละ)	ไม่เคย ปฏิบัติ (ร้อยละ)	S.D.	Mean
ใน 1 สัปดาห์ท่านสวมใส่อุปกรณ์ อุปกรณ์ป้องกันตนเองก่อนการทำ การเกษตร ได้แก่						
1. สวมรองเท้าบูท	14 (20.00)	49 (70.00)	7 (10.00)	0 (0)	0.54	3.10
2. สวมถุงมือ	7 (10.00)	37 (52.90)	26 (37.10)	0 (0)	0.64	2.73
3. สวมหน้ากากป้องกัน	22 (31.40)	33 (47.10)	15 (21.40)	0 (0)	0.73	3.10
ท่านอาบน้ำหลังจากทำการเกษตรทันที	26 (37.10)	38 (54.30)	6 (8.60)	0 (0)	0.62	3.29
ท่านดื่มน้ำสะอาดที่ผ่านการต้มสุก	13 (18.60)	38 (54.30)	19 (27.10)	0 (0)	0.68	2.91
หากท่านมีบาดแผลท่านจะหลีกเลี่ยง การทำการเกษตรจนกว่าแผลจะหาย เป็นปกติ	23 (32.90)	37 (52.90)	6 (8.60)	4 (5.70)	0.80	3.13

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์และผลการวิจัยของ ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกัน โรคเมลิออยโดสิส พบว่า

1. ความรอบรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิส

ในการศึกษานี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับก้ำกึ่ง อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา รวมทั้งมีความสามารถในการอ่านศัพท์ทางการแพทย์อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป ประกอบกับกลุ่มตัวอย่างเคยได้รับข้อมูลความรู้ทางสุขภาพเกี่ยวกับเรื่องโรคเมลิออยโดสิสหรือพฤติกรรมการป้องกันตัวจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้อง โดยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลดังกล่าวจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำให้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับก้ำกึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ กามีละ ชง, ศิริรัตน์ ปานอุทัย และภารดี นานาศิลป์⁷ เกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมุสลิมในอำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีการศึกษาที่จะสามารถเข้าใจข้อมูลทางด้านข้อความ คำแนะนำจากแพทย์พยาบาล มีการปฏิบัติตามคำแนะนำได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม⁷ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุคงเจริญ และ นันทิมา นาคาพงศ์⁸ เกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่าระดับการศึกษามี

ความสัมพันธ์กับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องมาจากการอ่านออกเขียนได้ทำให้บุคคลสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ดีขึ้น สามารถที่จะค้นหาหรือแสวงหาข้อมูล ทำให้การเข้าถึง เข้าใจข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ⁹

ในส่วนของการทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ไม่เพียงพอ อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาวนา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐชา อิศระกุล และพัชรารัตน์ ศรีบุญเรือง⁹ ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่ากลุ่มชาวนาอาจจะได้รับข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ อันเป็นเท็จ หลอกลวง ไม่ตรงกับความเป็นจริง หรือหลักการที่ถูกต้อง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มเนื้อหาการเรียนรู้ในด้านความรู้เกี่ยวกับสื่อสังคมออนไลน์ การเลือกสื่อหรือแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ เพื่อให้กลุ่มชาวนามีทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น⁹

2. พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้อง

กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคเมลิออยโดสิสอยู่ในระดับเพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ คมสัน ฉินวิรุฬห์ ศิริทรัพย์¹⁰ ได้ศึกษาความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคเมลิออยโดสิสในกลุ่มชาวนาที่ป่วยด้วยโรคเบาหวานที่เข้ารับการรักษา ณ โรงพยาบาลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษาพบว่ากลุ่มศึกษา

อาจมีความรู้ในการปฏิบัติเพื่อการป้องกันตนเองจากโรคฉี่หนู หรือโรคเลปโตสไปโรซิสซึ่งจะมีวิธีการติดต่อคล้ายคลึงกัน คือ เชื้อจะอาศัยอยู่ในน้ำหรือดิน จะเข้าสู่ร่างกายคนผ่านทางผิวหนังบริเวณที่มีบาดแผลหรือมือสัมผัสเชื้อที่ปนอยู่ในน้ำหรือดินแล้วเอาเชื้อเข้าทางเยื่อในปาก ตา จมูก หรือจากการดื่มน้ำ หรืออาหารที่ปนเปื้อนเชื้อเข้าไป ซึ่งโรคดังกล่าวเป็นโรคที่กระทรวงสาธารณสุขมีการณรงค์และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวิธีการป้องกันโรคอย่างแพร่หลาย แต่ยังพบว่าในกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม คือ เมื่อชาวนามีบาดแผลจะไม่หลีกเลี่ยงการทำการเกษตรจนกว่าแผลจะหายเป็นปกติ¹⁰

จากการศึกษาพบว่า ภาพรวมความรู้ด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเมลิออยโดสิสของเกษตรกรอยู่ในระดับก้ำกึ่ง แต่เมื่อคิดแยกรายด้านพบว่าเกษตรกรขาดความรู้ด้านสุขภาพในด้านทักษะการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ รวมทั้งภาพรวมของพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้องของเกษตรกรอยู่ในระดับที่เพียงพอ แต่ยังพบพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เหมาะสมอยู่

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการกำหนดนโยบาย ทิศทางและการวางแผนการป้องกันโรคเมลิออยโดสิส เพื่อให้ชาวนามีความรู้ด้านสุขภาพและมีพฤติกรรมในการป้องกันโรคเมลิออยโดสิสและโรคที่มีการติดต่อในลักษณะใกล้เคียงกันได้อย่างเหมาะสม และสามารถใช้เป็นข้อมูลในการสร้างนวัตกรรมพัฒนารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมในการป้องกันโรคเมลิออยโดสิส

และโรคที่มีการติดต่อในลักษณะใกล้เคียง รวมทั้งเฝ้าระวังภาวะสุขภาพของกลุ่มชาวนาหรือเกษตรกร รวมทั้งควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคเมลิออยโดสิสที่นอกเหนือจากความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อนำไปจัดกิจกรรมหรือศึกษาในงานวิจัยรูปแบบการทดลองที่จะศึกษาการส่งเสริมให้ชาวนามีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากโรคเมลิออยโดสิสที่ถูกต้องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมโรค. เมลิออยโดสิส. [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [เข้าถึงเมื่อ 13 พฤศจิกายน 2565]. เข้าถึงได้จาก https://ddc.moph.go.th/disease_detail.php?d=99
2. สุปรียญา สัมพันธ์รัตน์ และ สุพินดา เรืองจิรัชเสียร. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการติดเชื้อมะเร็งของผู้ติดเชื้อเมลิออยโดสิสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2557;32(2):14-22
3. อรทัย สุวรรณไชยรบ. โรคเมลิออยโดสิส. สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข; 2558. หน้า 82-5
4. กรมควบคุมโรค. เมลิออยโดสิส. สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค; 2559. หน้า 83-5

5. กองโรคติดต่อทั่วไป/สำนักสื่อสารความเสี่ยงฯ กรมควบคุมโรค กรมควบคุมโรค. กรมควบคุมโรค เตือนประชาชนระวังป่วยโรคเมลิออยด์ หลีกเลี่ยงการเดินลุยน้ำโคลน. [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [เข้าถึงเมื่อ 26 พฤศจิกายน 2565]. เข้าถึงได้จาก <https://ddc.moph.go.th/brc/news.php?news=21537&deptcode=brc>
6. Ferguson GA. and Takane Y. Statistical analysis in psychology and education. 6ed. Singapore: McGraw-Hill Book Co., 1989: 152
7. กามีละ ชง, ศิริรัตน์ ปานอุทัย และภารดี นานา ศิลป์. ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมุสลิมในอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี. วารสารพยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2565;49(3):83-94
8. เกศรา พรหมพันธุ์ศรีเกตุคงเจริญ และนันทิมา นาคาพงศ์. ความฉลาดทางสุขภาพและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ 2562;12(2):385-399
9. ญัฐชา อิศระกุล และพัชรวดี ศรีบุญเรือง. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์ของเกษตรกรรุ่นใหม่. วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 2565;40:85-93
10. คมสัน ฉันทวิรุฬห์ศิริทรัพย์. ความรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคเมลิออยด์โดสิสในกลุ่มเกษตรกรที่ป่วยด้วยโรคเบาหวาน ที่เข้ารับการรักษา ณ โรงพยาบาลวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขศาสตร์]. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี; 2556